

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Йовка Тишева
Катедра по български език, Факултет по славянски филологии
СУ „Св. Климент Охридски“

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен **“доктор“** по професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Общо и сравнително езиковедие – Общо езиковедие“

Автор на дисертационния труд: Константин Радоев, докторант в катедра „Общо, индоевропейско и балканско езиковедие“, Факултет по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“

Тема на дисертационния труд: Дълбинни и повърхнинни прояви на семантичните отношения в аргументната структура на предиката. Съпоставително изследване между шведски, датски и български език

Данни за автора на дисертационния труд и за докторантурата

Константин Радоев завършва специалността „Скандинавистика“ (с първи език шведски и втори език датски) в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 2017 г. По време на обучението си повишава езиковата си подготовка, като завършва два езикови курса: по шведски в народен колеж Billströmska, по датски в Roskilde Universitet. В рамките на обмен по Еразъм+ в Университета „Линей“ (Linnéuniversitetet), Векшо, Швеция допълнително обогатява знанията си по граматика, история, диалектология и социолингвистика на шведския език. През 2018 г. завършва МП „Лингвистика - езикова система и речеви практики“ във Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Константин Радоев има опит в областта на превода и редактирането на художествена литература чрез работата за ИК „Критика и хуманизъм“, 2014 г. и за Посолството на Кралство Дания в България, 2024–2025 г. Той има професионален опит, свързан с обслужване на клиенти на шведската компания Spotify (Sutherland Bulgaria, 2018-2020). През 2018 г. К. Радоев работи като хоноруван преподавател по датски език (за ниво B2) в СУ „Св. Климент Охридски“. От 2019 г. до 2023 г. е асистент в катедра „Германистика и скандинавистика“ във Факултета по класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, където води курсове по шведски и датски език като първи и втори език на студенти от първи до четвърти курс, приложна лингвистика (фонетика, морфология, лексика, синтаксис), превод от български на целевия език и обратно. От 2023 г. е със статут на изследовател R1 в същата катедра.

През 2020 г. Константин Радоев е зачислен като докторант по докторска програма „Общо и сравнително езиковедие – Общо езиковедие“ към катедра „Общо, индоевропейско и балканско езиковедие“ във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител доц. д-р Екатерина Търпоманова. За периода от 2020 г. до отчисляването през 2024 г. докторантът е изпълнил

образователната си програма от индивидуалния учебен план, като е взел успешно докторантския си минимум по специалността и по западен език и е събрала необходимите кредити от задължителни и избираеми курсове. Познавам Константин Радоев от курсовете в магистърската програма по лингвистика и от заниманията в курса по академично писане. Убедено мога да посоча, че по време на съвместната ни работа той показва сериозно и отговорно отношение към задълженията си при подготовката и коментарите на различни теми, свързани с особености на синтактичните структури и реализацията на изреченските модели, както и със спецификите на форматите и жанровете в писмената и устната академична комуникация.

Апробация на изпълнението на научната програма от индивидуалния план на докторанта е направена чрез докладване на резултати от работата по дисертацията пред научни форуми. К. Радоев е изнесъл шест доклада по темата на дисертацията: два в рамките на Научната конференция на нехабилитираните преподаватели и докторанти във Факултета по класически и нови филологии, съответно през 2020 г. и 2021 г., три доклада на конференциите за студенти, докторанти и преподаватели от катедра „Германистика и скандинавистика“ във Факултета по класически и нови филологии през 2021 г., 2022 г. и 2023 г. и един доклад на Осмия форум „Българска граматика“, организиран от Института за български език при БАН през 2021 г. Препоръчвам по-активно участие в международни научни прояви, вкл. и в чужбина, с цел популяризиране на резултатите от проведената аналитична дейност по изследваната тема.

Според предоставената документация за докторантурата и за предварителното обсъждане на дисертационния труд в първичното звено всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането му и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ са спазени. Документите по конкурса съответстват на всички нормативни изисквания и доказват основателността и законосъобразността на процедурата.

Данни за дисертационния труд и за автореферата

Дисертационният труд на Константин Радоев „Дълбинни и повърхнинни прояви на семантичните отношения в аргументната структура на предиката. Съпоставително изследване между шведски, датски и български език“ е първото по рода си съпоставително изследване между два северногермански (скандинавски) езика и един славянски чрез анализ на аргументната структура на предикати от различни класове, на семантичните роли, които те приписват на аргументите си, и йерархията на тези роли. Представеният по процедурата текст е с общ обем от 239 стр. и е структуриран в увод, теоретичен обзор, две основни аналитични глави, апендикс, последван от обобщение на резултатите и представяне на научните приноси. Много добро впечатление прави умението на автора да онаглеждава както чрез примери, така и визуално (в таблици и синтактични дървета) наблюденията и изводите, до които достига. Внушителният списък с библиографски единици (45 на български, 351 чуждоезични – на английски, датски, норвежки и шведски) показва задълбочените теоретични познания на докторанта в двете основни теоретични направления на работата – предикатно-аргументна структура и

теория за семантичните роли, както и отличното познаване на спецификите в синтаксиса на всеки от анализирания езици.

Обект на изследването са отношенията между синтактичната и семантичната структура, разгледани през кодирането на аргументите на предикатите в дълбинната структура на изречението и приписването им семантични роли. Предмет на анализите са различни предикати и техните повърхнинни реализации в шведски, датски и български език. Разгледани са изречения с прототипно транзитивни глаголи, непреходни глаголи (неергативни и неакузативни), каузативни и контролни конструкции, глаголи за промяна на положението и трансфер на притежание или информация. Изследването е насочено към две основни цели: да се изяснят особеностите на аргументната селекция в трите езика, като се отчита типът на предиката; да се представят синтактичната деривация и кодирането на семантичните отношения, като се изяснят позициите, в които се приписват/проверяват семантичните роли. Тези цели и произтичащите от тях задачи произтичат от темата на дисертацията. Те са реалистични и постижими с избраната методика. Изследването съчетава теоретичните общонаучни методи с наблюдения и анализи на емпирични данни, ексцерпирани от три многожанрови корпуса (KORP, CorpusDK и БНК), както и на примери, генерирани от автора и проверени чрез Google, и примери, намерени в Google. Избраният подход, съчетаващ два типа методи, позволява да се направят обективни изводи за структурата на предикатите и за спецификите при повърхнинната им реализация. Логическите методи да водещи при разработването на теоретичния модел на проучването, а емпиричните методи са приложени върху различни по тип предикати (вербални, адективни и номинални) с различна валентност.

Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем

Проблематиката, представена в дисертацията на К. Радоев, е свързана с идеите на Универсалната граматика и в частност – на хипотезата за закономерното приписване на тета-роли (UTAN; Baker 1988; 1997): идентични тематични отношения между конституентите се представят с идентични структурни отношения на нивото на D-структурата; аргументи със сходни семантични роли се реализират в сходни начални структурни позиции както в даден език, така и в различни езиците. Доколкото съм запозната, в българското езикознание досега този въпрос е коментиран само за отделни групи предикати (аспектуални класове). В този контекст изследването на К. Радоев запълва една „ниша“ в теоретичен план, като предлага един съвременен модел за анализ и картографиране на отношенията между синтаксис и семантика. Методите и постиженията на скандинавската генеративна граматика са много добре представени, което обогатява теоретичната база и на българската скандинавистика. Прилагането на тези методи и върху данни от българския език предлага нов поглед върху синтаксиса, от позицията на актуалните към момента теоретични подходи. След трудовете на Й. Пенчев и П. Бъркалова, които следват по-ранните версии на формалната граматика (Теорията за управлението и свързването), идеите на минимализма не са добре представени на български и върху данни от българския език. В теоретичен план дисертацията е актуална и за съпоставителните проучвания, тъй като се коментират данни и се предлагат изводи за три езика от едно езиково семейство, но принадлежащи към различни езикови групи. Проблематиката е значима и за приложната лингвистика, тъй като на базата на

представените модели за реализация на аргументите и приписването на семантични роли може да се предлагат нови методики в чуждоезиковото обучение.

Коментар на избраната методика

Методиката, приложена при разработване на теоретичната рамка и при подбора, систематизирането и анализа на емпиричните данни е адекватна на поставените научни задачи. Константин Радоев е използвал комплексен подход, в рамките на който се съчетават класически общонаучни логически методи на изследване – индуктивният и дедуктивният, с методи от корпусната лингвистика. Избраният подход отговаря на спецификите на обекта на изследването. С оглед на синтактичните теории теоретичната рамка съчетава класическите постановки от късната версия на Теорията за управлението и свързването (Chomsky 1981; а за български Пенчев 1993; Бъркалова 2017) с идеите на Минималистката програма, разработена от средата на 90-те години на XX в., както и на малко познатата у нас теория за разслоената глаголна фраза (*vP-shell theory*). Тръгвайки от основополагащите организационни принципи в Теорията X черта и разграничаването на дълбинна структура (равнището на семантичните отношения и кодирането на семантичните роли) и повърхнинна структура (равнището на морфо-синтактичната реализация на лексемите), докторантът отчита и актуалното разбиране за фонологичната форма (*Phonological form*, а не фонетична форма) – менталната репрезентация на звуковете или думите в изречението, която може да се различава от фонетичната, произнесената, и за логическата форма (*Logical form*) – синтактичната структура, която получава семантична интерпретация. Резултатите от прилагането на комплексната методика показват, че трите анализирани езика споделят сходни дълбинни и повърхнинни структури на реализация на аргументите, което показва и сходна основа на деривацията. Потвърдена е изследователската хипотеза, че в трите езика има определени позиции, в които глаголните аргументи се свързват за първи път (*First Merge*) с определени семантични роли. Водещи фактори за реализирането на процеса са субкатегоризационният тип на предиката и неговата семантика. Върху йерархията на тета-ролите може да влияят и бинарните признаци *Volitionality*, *Instigation* и *Affectedness*.

Представяне на състоянието на проблема и на литературата по темата

Константин Радоев отлично познава теоретичните постановки на съвременните синтактични и семантични теории. Прегледът на литературата, направен в първа главата, очертава общотеоретичната рамка на проучването. Отчитайки развитието на формалните граматиките, докторантът накратко представя приложението на голяма част от тях при анализите на синтактичните феномени в скандинавските езици. Много добро впечатление прави аналитичният прочит на теориите за семантичните роли, започващ от пионерските идеи на Ч. Филмор през теорията за проторолите на Д. Даути, доразвита от Б. Примус, идеите на Р. Ван Валин и Р. Ла Пола в граматиката на референцията и ролята, прототипните теории на О. Нес, Т. Райнхарт и др. За да изведе теоретичен модел на йерархията на семантичните роли, К. Радоев представя правилата за съотнасяне, предложени от Б. Левин и М. Рапапорт Ховав, Р. Джакендоф, Дж. Гримшоу, М. Бейкър и др. Разгледани са и моделите през т.нар. ролеви семейства, представени в граматиките на скандинавските езици. Следвайки постановките на Кр. Плацак, допълнени с бинарните признаци и тематичната йерархия, докторантът предлага оригинален

теоретичен модел за представяне на връзките между синтаксис и семантика, онагледен в табл. 5 (стр. 69 от дисертацията).

Кратка характеристика на научните и/или научно-приложните приноси

Представеният труд показва безспорните постижения на Константин Радоев при решаването на научно-приложен проблем чрез методи, съответстващи на съвременните постижения на науката и практиката. В теоретичен план приносен е разработеният и успешно приложен комплексен аналитичен изследователски метод, чрез който са представени аргументите към предикати от различни формални групи, семантичните роли, с които те могат да бъдат маркирани и структурните позиции за свързване на аргументите със съответната роля. Задълбочени са знанията за йерархията при реализацията на семантичните роли към различни типове предикати. Това са съществени научни приноси както за българската скандинавистика, така и за съвременното родно езикознание. Значим научно-приложен принос е прилагането на тестове за неакузативност и неергативност, вече апробирани за шведски и датски, и върху данни от българския език. Освен за обогатяване на теоретичните знания в общото и съпоставителното езикознание, в полето на скандинавистиката и на българистиката, резултатите от проведеното проучване показват и значими практикоприложни приноси. Извеждането на общ модел и надеждните обяснения на регистрираните разлики в повърхнинните му репрезентации в трите езика може да се използват за оптимизиране на преподаването на скандинавски езици на български студенти, както и за обучение по български език като чужд.

Авторефератът на дисертацията изчерпателно и точно представя структурата на труда, резултатите от анализите, направените изводи, както и научните приноси.

Представените публикации отговарят на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Константин Радоев е публикувал три статии по темата на дисертацията. Една от тях е в сборник от научна проява, а останалите две са в престижни научни списания.

Заключение

Оценявайки актуалността на темата на дисертационния труд „Дълбинни и повърхнинни прояви на семантичните отношения в аргументната структура на предиката. Съпоставително изследване между шведски, датски и български език“, постигнатите резултати и направените изводи, предлагам на уважаваното Научно жури да присъди на Константин Радоев образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология, научна специалност „Общо и сравнително езикознание – Общо езикознание“.

02.09.2025 г.

проф. д-р Йовка Тишева